

# Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen talousarvioesitys 2026 ja taloussuunnitelma vuosille 2027-2029

## Palvelualueen palvelusuunnitelma

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella toimii kaksi lautakuntaa. Sivistyslautakunta ohjaa palvelutuotannossa varhaiskasvatus-, opetuspalveluita sekä sivistyksen hallintoa. Hyvinvointilautakunta ohjaa palvelutuotannossa kirjasto-, kanslaisopisto-, nuoriso-, liikunta- ja hyvinvointipalveluita sekä musiikkiopiston ostopalvelua.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella edistetään yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti kuntalaisten varhaiskasvatusta, opetusta, sivistystä, osaamista, vapaa-aikaa ja hyvinvointia. Palvelut on tuotettu asiakaslähtöisesti, taloudellisesti, tehokkaasti ja laadukkaasti turvallisissa toimintaympäristöissä.

### Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

| 1000 €                              | TP 2024        | TA 2025        | MTA 2025       | Enn 2025       | TA 2026 ltk    | TS 2027        | TS 2028        | TS 2029        |
|-------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| <b>Toimintatuotot</b>               | <b>3 350</b>   | <b>3 665</b>   | <b>3 665</b>   | <b>3 439</b>   | <b>3 565</b>   | <b>3 482</b>   | <b>3 500</b>   | <b>3 517</b>   |
| Myyntituotot                        | 1 340          | 1 834          | 1 834          | 1 628          | 1 708          | 1 725          | 1 743          | 1 760          |
| Maksutuotot                         | 941            | 900            | 900            | 980            | 925            | 925            | 925            | 925            |
| Tuet ja avustukset                  | 995            | 872            | 872            | 772            | 872            | 772            | 772            | 772            |
| Muut toimintatuotot                 | 74             | 59             | 59             | 59             | 59             | 59             | 60             | 60             |
| <b>Valmistus omaan käyttöön</b>     |                |                |                |                |                |                |                |                |
| <b>Toimintakulut</b>                | <b>-55 536</b> | <b>-58 572</b> | <b>-58 572</b> | <b>-58 411</b> | <b>-60 861</b> | <b>-61 476</b> | <b>-62 352</b> | <b>-63 251</b> |
| Henkilöstökulut                     | -28 690        | -30 223        | -30 223        | -30 298        | -31 818        | -32 243        | -32 895        | -33 564        |
| Palvelujen ostot                    | -10 341        | -10 135        | -10 135        | -10 218        | -11 008        | -11 228        | -11 453        | -11 682        |
| Aineet, tarvikkeet ja tavarat       | -966           | -1 071         | -1 071         | -1 072         | -1 070         | -1 070         | -1 070         | -1 070         |
| Avustukset                          | -2 305         | -2 653         | -2 653         | -2 333         | -2 663         | -2 663         | -2 663         | -2 663         |
| Muut toimintakulut                  | -13 234        | -14 491        | -14 491        | -14 491        | -14 302        | -14 272        | -14 272        | -14 272        |
| <b>Toimintakate</b>                 | <b>-52 187</b> | <b>-54 907</b> | <b>-54 907</b> | <b>-54 972</b> | <b>-57 296</b> | <b>-57 994</b> | <b>-58 853</b> | <b>-59 734</b> |
| <b>Vuosikate</b>                    | <b>-52 187</b> | <b>-54 907</b> | <b>-54 907</b> | <b>-54 972</b> | <b>-57 296</b> | <b>-57 994</b> | <b>-58 853</b> | <b>-59 734</b> |
| <b>Poistot ja arvonalentumiset</b>  | <b>-329</b>    | <b>-339</b>    | <b>-339</b>    | <b>-339</b>    | <b>-97</b>     | <b>-97</b>     | <b>-97</b>     | <b>-97</b>     |
| Suunnitelman mukaiset poistot       | -329           | -339           | -339           | -339           | -97            | -97            | -97            | -97            |
| <b>Tilikauden tulos</b>             | <b>-52 515</b> | <b>-55 246</b> | <b>-55 246</b> | <b>-55 311</b> | <b>-57 393</b> | <b>-58 091</b> | <b>-58 950</b> | <b>-59 831</b> |
| <b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b> | <b>-52 515</b> | <b>-55 246</b> | <b>-55 246</b> | <b>-55 311</b> | <b>-57 393</b> | <b>-58 091</b> | <b>-58 950</b> | <b>-59 831</b> |
| <b>Toimintakulujen muutos %</b>     |                |                |                |                | 4 %            | 1,0 %          | 1,4 %          | 1,4 %          |
| <b>Toimintakatteen muutos %</b>     |                |                |                |                | 4 %            | 1 %            | 1 %            | 1 %            |

## Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteiset

### Tulosalueen palveluajatus ja toimintaympäristön muutokset suunnitelmakaudella

Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteisten tulosalueen keskeinen tehtävä on tuottaa koko palvelualueen yhteisiä hallintopalveluja ja toimia sivistyslautakunnan ja hyvinvointilautakunnan tukena näiden työskentelyssä. Yhteisten tulosalueen keskeinen tavoite vuodelle 2026 on vuonna 2024 valmistellun sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilaselvityksen toimenpideohjelman edistäminen yhdessä elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin ja opetuksen tulosalueiden kanssa. Vuonna 2026 viedään

eteenpäin palveluverkkotarkastelun valmistelua aluksi keskittyen erityisesti Mäntsälän keskustan alueen kouluverkkoselvityksen toimenpiteiden toteuttamiseen. Sivistyskeskustuksen yhteiset tukee sivistys- ja hyvinvointipalveluiden muita tulosalueita ja koko kunnan organisaatiota toteuttamaan Lapsiystävällinen kunta - toimintamallia ja ohjaa koko kuntaorganisaatiota mallin käyttämisessä.

Vuoden 2026 aikana sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella määritellään uuteen kuntastrategiaan liittyvät toimenpideohjelmat ja kokonaisuudet. Sivistyskeskustuksen yhteiset tulosalue luo strategian seurantamallin, joka tukee kuntastrategian tavoitteiden seurannan toteutumista ja varmistaa palvelualueen toiminnan kuntastrategian tavoitteiden mukaisesti.

### **Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden tulosalueiden keskeiset tavoitteet ja toiminnan muutokset**

Palvelualueella korostuu hyvinvoinnin edistäminen ja laaja-alainen yhteistyö järjestöjen, hyvinvointialueen ja kuntalaisten kanssa. Terveystien ja hyvinvoinnin eteen tehtävää työtä vahvistetaan kehittämällä ja jatkamalla jo aloitettua ennalta ehkäisevän työn vahvistamista ja palveluiden sisäistä yhteistyötä kehittämällä.

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin tulosalueen tavoitteet ulottuvat koko valtuustokaudelle ja niihin liittyvät toimenpiteet tarkennetaan vuosittain hyvinvointilautakunnan asettamien tavoitteiden kautta. Vuonna 2026 seniorityö vakinaistetaan. Vapaa-aikapalveluissa keskeisenä tavoitteena on harrastamisen Mäntsälän mallin vakiinnuttaminen ja perusnuorisotyön monimuotoistaminen. Laajasti osallistaen laadinnassa oleva hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma määrittää tavoitteet hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi asukaslähtöisesti. Uuden hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tavoitteilla otetaan käyttöön ja juurrutetaan vaikuttavia toimintamalleja kunnan eri-ikäisten asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Kirjaston tarveselvitys valmistuu vuoden 2026 aikana teknisen ja elinvoimapalveluiden sekä ja sivistys- ja hyvinvointipalveluiden yhteistyönä. Taiteen perusopetus keskitetään elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin tulosalueelle sekä selvitetään kunnan kulttuuripalvelujen kokonaisuuden ratkaisut yhdessä hallintopalveluiden kanssa.

Sivistyslautakunnan keskeisimmät kuntastrategiaan liittyvät tavoitteet varhaiskasvatukseen ja opetuksen tulosalueilla ulottuvat koko valtuustokaudelle ja niihin liittyvät toimenpiteet tarkennetaan vuosittain sivistyslautakunnan asettamien tavoitteiden kautta. Varhaiskasvatuksessa jatketaan lasten sekä henkilöstön liikkumisen lisäämisen hanketta ja panostetaan henkilöstön sairauspoissaolojen vähentämiseen. Toiminnan kehittämisen painopisteinä ovat laadun arviointi, lasten osallisuuden toteutuminen ja lasten tuen tarpeisiin vastaaminen. Varhaiskasvatus vie eteenpäin sivistyskeskustuksen yhteisten tulosalueen kanssa UNICEF:in Lapsiystävällinen kunta -mallia.

Opetuksessa varaudutaan keskustan kouluverkkoratkaisujen edistämiseen vuoden 2026 aikana. Oppimisen tuen lakiuudistus astui voimaan 1.8.2025. Lakiuudistus vaatii lisäresurssointia oppimiseen tukeen. Lukuvuodelle 2026 on jo palkattua lisähenkilöstöä. Resurssien lisäämistä ja kohdentamista tarkennetaan vuoden 2026 aikana lukuvuoden 2025-2026 kokemusten pohjalta. Lakiuudistus on vaatinut opetussuunnitelmaan muutoksia ja tämä vaatii muutoksia myös toimintakulttuuriin lukuvuoden aikana. Henkilöstösuunnittelua jatketaan aktiivisesti. Oppilasmäärän vähentymisen

myötä henkilöstötarve vähenee erityisesti tiettyjen ammattiryhmien osalta (luokanopettajat, aineenopettajat).

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen yhteisenä tavoitteena on kehittää palvelupolkuja kuntalaisten näkökulmasta tarkasteltuna. Kunnan lakisääteisten palvelujen kehittämistä tehdään tarkastelemalla lainsäädäntö, toiminta ja palvelujen ikänäkökulma sekä palvelutarve ja käytettävissä oleva resurssi. Tavoitteena on kuntastrategian konkretisoiminen entistä paremmin toiminnaksi sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella.

### **Palvelualueen toimintaan kohdistuvat riskit ja niiden hallinta**

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin tulosalueella toiminnan riskit tulevat valmisteltavista valtionosuusuudistuksista, jotka koskevat vapaansivistystyön ja taiteen perusopetuksen valtionosuusrahoituksia. Ennakolta arvioidaan näiden rahoitusuudistusten vaikuttavan palvelujen rahoitus pohjaan heikentävästi. Riskejä hallitaan seuraamalla uudistuksia ja valmiudella reagoida tarvittaessa jo etukäteen rahoitusmuutoksiin. Vapaa-aikapalveluiden palveluverkon kehittämistä edistetään tekemällä rakennuttamispalveluiden kanssa kirjaston tarveselvitys, joka on samalla valmistautumista monitoimitalon peruskorjaukseen.

Varhaiskasvatuksen tulosalueen haasteena on erityisesti varhaiskasvatuksessa pätevän henkilöstön saatavuus. Tätä riskiä hallitaan yhdessä henkilöstöhallinnon kanssa ohjaamalla lastenhoitajia täydennyskoulutukseen ja tukemalla työn ohessa tapahtuvaa kouluttautumista. Varhaiskasvatuksessa riskinä on myös yksityisen varhaiskasvatuksen toimintaedellytysten heikkeneminen ja lasten siirtyminen yksityisestä varhaiskasvatuksesta kunnalliseen varhaiskasvatukseen. Tätä riskiä voidaan hallita palvelusetelillä, josta on tehty useita selvityksiä vuosien 2024 ja 2025 aikana. Palvelusetelin käyttöönottoa valmistellaan vuonna 2026 vuodelle 2027.

Opetuksen tulosalueella keskeisin haaste on laskeva oppilasmäärä, joka aiheuttaa väljyyttä kouluihin. Jos toiminnan nykyrakenne säilyy, lasten opetukseen menevä resurssi ja välillisiin kustannuksiin varattu resurssi muuttuu kestävämmällä tavalla niin, että pahimmassa tapauksessa välilliset menot kasvavat suuremmiksi kuin varsinaiseen toimintaan osoitetut menot. Tätä riskiä hallitaan sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilaselvityksen toimenpideohjelmalla ja siihen liittyvällä Mäntsälän keskustan alueen kouluverkko selvityksen toimenpiteiden edistämällä. Perusopetuksen oppimisen tuen uudistus on tuonut vaikutuksia tuen kohdentamiseen ja antamiseen sekä tuesta päättämisen resursseihin. Tuen järjestäminen on vaatinut lisäresurssien ohjaamista tuen toteuttamiseen.

Palvelualueen riskien hallintaan vaikuttavat merkittävästi valtion päätökset, joiden kautta toimintaan kohdistuvat muutokset tuovat yleensä kuntiin lisävelvoitteita ja sitä kautta myös todennäköisesti taloudellisia haasteita. Kunnan lapsimäärän väheneminen vaikuttaa kuntapalveluiden ja talouden suunnitteluun. Kuntaan suuntautuva muuttoliike pehmentää lapsimäärän vähenemistä, mutta se ei muuta trendiä, koska syntyvyys on Mäntsälässä ja valtakunnallisesti laskussa. Väestökehitys haastaa myös koko kunnan palvelutarjonnan tarkasteluun ja tarvittavien palvelujen painopisteiden määrittelyyn. Valintojen tekeminen edellyttää kaikkien palvelujen tarkastelua ja resurssien mukaista

palvelujen priorisoinnin tekemistä. Riskinä on, jos tätä ei pystytä tekemään kunnan palveluiden kehittäminen pysähtyy ja päätöksenteon valintamahdollisuudet kaventuvat.

| Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteiset<br>1000 € | TP 2024 | TA 2025 | MTA 2025 | Enn 2025 | TA 2026 ltk | TS 2027 | TS 2028 | TS 2029 |
|------------------------------------------------|---------|---------|----------|----------|-------------|---------|---------|---------|
| Toimintatuotot                                 |         |         |          |          |             |         |         |         |
| Toimintakulut                                  | -486    | -524    | -524     | -534     | -535        | -544    | -554    | -565    |
| Toimintakate                                   | -486    | -524    | -524     | -534     | -535        | -544    | -554    | -565    |
| Toimintakulujen muutos %                       |         |         |          |          | 2 %         | 2 %     | 2 %     | 2 %     |
| Toimintakatteen muutos %                       |         |         |          |          | 2 %         | 2 %     | 2 %     | 2 %     |

## Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut

### Tulosalueen palveluajatus ja tavoitteet

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelualue edistää ja ylläpitää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä matalan kynnyksen kansalaisopisto-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalveluita sekä seniorityötä. Monipuoliset hyvinvointia edistävät palvelut toteutetaan asiakaslähtöisesti ja eri palveluiden yhteistyönä vastaamaan kuntalaisten tarpeita. Laadukkaat hyvinvointia edistävät palvelut ovat kunnan veto- ja pitovoimavoimatekijä. Vuoden 2026 painopisteitä ohjaavat kunnan päivittyvä strategia ja laadinnassa oleva hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2026–2029.

Vapaa-aikapalveluiden toiminnan painopiste on kaikenikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen: lasten ja nuorten kohtaaminen, aikuisväestön liikkumisen edistäminen ja ikäihmisten toimintakyvyn varmistaminen. Vapaa-aikapalveluiden tavoitteena on edistää lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja tukea monipuolisia kohtaamisia aikuisten ja lasten ja nuorten välillä.

Harrastamisen kustannukset kasvavat. Niitä tulisi sen sijaan vähentää, laajassa yhteistyössä. Keskeisenä keinona on Harrastamisen Mäntsälän malli vakiinnuttaminen lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoiminnan muodoksi. Harrastamisen mallin vakiinnuttamiseksi pyrimme löytämään yhteistyömuotoja paikallisten seurojen ja järjestöjen ja omien palvelujemme kanssa.

Nuorisotyön kohderyhmät lisääntyvät ja ikäluokat laajenevat. Nuorisopalveluiden toiminta kattaa 9–17-vuotiaat lapset ja nuoret sekä 18-29-vuotiaat nuoret aikuiset. Erilaiset nuoruuteen kuuluvat haasteet ilmenevät yhä nuoremmilla, joten nuorisotyössä on tärkeää olla tukemassa tulevia nuoria yhä varhaisemmassa vaiheessa. Tavoitteena on, että perusnuorisotyö kehittyy toiminnallisesti monimuotoiseksi ja nuorisotyön ja koulun yhteistyö laajenee.

Nivelvaiheiden haasteisiin vastataan yhteistyössä toisen asteen koulutuksen, hyvinvointialueen ja työllisyyspalveluiden kanssa. Etsivä nuorisotyö ja starttivalmennus tukevat siirtymiä opinnoista työelämään.

Liikuntapalveluissa vakiinnutetaan matalan kynnyksen liikunta- ja elintapaneuvontaa moniammatillisesti yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Harrastamisen Mäntsälän malli – hankkeen osana kehitetään liikuntapalveluiden ja peruskouluikäisten lasten ja nuorten liikunnallista harrastetoimintaa. Eläkeläisten ohjatun vesiliikunnan lisäämistä tarkastellaan kysynnän jatkuvasti kasvaessa.

Kirjasto on aktiivinen kaikenikäisten kuntalaisten monipuolisen lukutaidon, digi- ja kansalaistaitojen, osallisuuden, luotettavan ja ajantasaisen tiedonhankinnan sekä hyvinvoinnin vahvistaja. Kirjasto tarjoaa sisällöltään ja muodoiltaan monipuolisia aineistoja, matalan kynnyksen palveluja, opastusta, kohtaamisia ja tapahtumia kaikille turvallisessa ja avoimessa yhteisessä tilassa ja kirjastoauton avulla. Kirjasto kokeilee uutta, osallistuu myös kirjaston ulkopuolisiin tapahtumiin ja tekee laajaa yhteistyötä kunnan eri toimijoiden ja kumppanikirjastojen kanssa.

Kirjaston tarveselvitys laaditaan ja viedään päätöksentekoon vuoden 2026 aikana teknisen ja elinvoimapalveluiden sekä hyvinvoinnin ja sivistys- ja hyvinvointipalveluiden yhteistyönä. Tarveselvitys toimii perustana kirjaston hankesuunnittelulle ja muulle jatkosuunnittelulle ja -valmistelulle. Nykyisten tilojen, vähentyneen varastotilan ja vaihtuneen henkilöstön myötä kirjastotyön käytäntöjä, palvelutarjontaa ja aineiston sijoittelua tarkastellaan ja kehitetään.

Kansalaisopisto tarjoaa monipuolisia ja erimittaisia kursseja sekä lähi- että verkko-opetuksena. Kansalaisopisto ottaa huomioon paikalliset sivistystarpeet: tarjolla on kursseja sekä lapsille että aikuisille, ja myös maahanmuuttajille. Taiteen perusopetusta on tarjolla lapsille ja aikuisille kuvataiteessa ja aikuisille kädentaidoissa. Tarjolla on myös soveltavia kursseja erityisryhmille. Kansalaisopiston kurssivalikoimassa on lukuvuosittain muutama opintopistekurssi. Vuodelle 2026 on tavoitteena suunnitella Kapos- eli kansalaistaitokoulutusta, joista saa myös opintopisteitä. Lisäksi kansalaisopistossa on kansalaistaitoihin liittyviä kursseja, jotka tunnistaa muista kursseista KoL:n suunnittelemana kansalaistaito-logosta.

Kurssivalikoimaa suunnataan ajankohtaisiin, pedagogisesti perusteltuihin aineisiin. Opetusta kehitetään myös lähi- ja etäopetuksen yhdistävänä hybridiopetuksena. Opetuksen digitalisaation edistäminen vaatii uusien taitojen omaksumista niin henkilöstöltä kuin opiskelijoilta. Yhteistyömuotoja kunnan muiden palveluiden (varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut, harrastamisen Mäntsälän mallin toteuttaminen, liikuntapalvelut, seniorityö) kanssa kehitetään aktiivisesti. Tavoitteena on lisätä tietoa kansalaisopiston tarjoamista mahdollisuuksista ja saada opiskelijoita ohjautumaan kansalaisopiston palveluiden pariin uusin tavoin. Tavoitteena on tällä tavoin kasvattaa opiskelijamäärää ja saada kursseille riittävästi opiskelijoita.

Seniorityön vakiinnuttaminen kuntaan mahdollistaa ennaltaehkäisevien työmuotojen pitkäjänteisen kehittämisen. Seniorityössä osallistetaan ikäihmisiä toiminnan yhteiseen suunnitteluun ja toteuttamiseen ja vastataan ikäihmisten tarpeisiin. Seniorityö vahvistaa kunnan ennalta ehkäisevää vanhustyötä yhteisessä palveluketjussa. Seniorityön avulla ikääntyneet löytävät heille sopivien palveluiden pariin.

Mäntsälän kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2026-2029 valmistuu hyväksyttäväksi loppuvuodesta 2025. Sen tavoitteiden toteuttamisen seuranta ja yhteistyön tuloksellinen koordinointi ovat hyvinvointipalveluiden työn keskiössä.

Kunnan asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen ja vahvistaminen lisää Mäntsälän strategian keskeisiä tavoitteita eli kunnan elinvoimaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Vuonna 2026 tavoitteena on luoda Mäntsälän kunnan osallisuusmalli asukkaiden ja työntekijöiden kanssa yhteistyössä. Osallisuusmallissa kuvataan Mäntsälän kunnan osallisuustyön tavoitteet, toimintatavat ja lupaukset kuntalaisille. Lisäksi luodaan kunnan työntekijöille yhteiset pelisäännöt, joiden avulla osallisuuden tavoitteisiin pyritään.

### **Toimintaympäristön muutokset**

Syntyvyyden lasku, ikääntyminen ja huoltosuhteen heikkeneminen vaikuttavat kunnan talouteen, palveluihin ja elinvoimaan. Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palveluissa palvelutarve kasvaa, palveluiden rahoitusta tulee vahvistaa ja pätevän henkilöstön saatavuus turvata. Henkilöstön osaamista on kehitettävä väestömuutosten, kuten monikielistymisen ja -kulttuuristumisen, mukaisesti.

Alueellisen ja seudullisen yhteistyön rakenteita on kehitettävä yhdessä hyvinvointialueen ja toisen asteen koulutustoimijoiden kanssa. Työnjaon ja vastuunjaon selkiyttäminen tukee kunnan ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä. Kunnan ja alueellisen hyvinvointisuunnitelmien välinen jatkumo on varmistettava.

Liikunnallisen elämäntavan laki (voimaan 8/2026) velvoittaa edistämään lasten ja nuorten liikumista, mikä vaikuttaa myös elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palveluihin.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtakunnalliset valtionavustusten leikkaukset ovat heikentäneet järjestöjen toimintamahdollisuuksia. Mäntsälän kunta lisää omia avustusmäärärahojaan 15 000 eurolla järjestöjen pakallistoiminnan vahvistamiseksi.

Taiteen perusopetus keskitetään elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin tulosalueelle vuoden 2026 alusta. Musiikkiopiston ostopalvelujen (136 598 euroa) siirto tehdään viimeistään käyttösuunnitelman hyväksymisen yhteydessä. Lisäksi selvitetään kunnan kulttuuripalvelujen kokonaisuuden ratkaisut yhdessä hallintopalveluiden kanssa.

### **Hankkeet**

OPH myönsi Mäntsälän kansalaisopistolle 65 000 €, Erityisavustus Vapaan sivistystyön opintoteliavustus- nimistä avustusta. Hankkeen avulla kansalaisopistossa on kaksi maksutonta koko lukuvuoden kestävästä suomen kielen kurssia maahanmuuttajaisille.

Mäntsälän kansalaisopisto on mukana kumppanina OPH:n LaKe- hankkeessa ESTEET NURIN! - Yhdenvertaisuus, esteettömyys ja osallisuus opistoissa. Ylläpitäjä on Kuopion kansalaisopisto.

Vapaa-aika- ja hyvinvointipalveluiden pysyvää, hankerahoitteista toimintaa ovat Starttivalmennus ja Etsivä nuorisotyö. Harrastamisen Mäntsälän malli vakiintuu lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoiminnan muodoksi. Liikkuva Mäntsälä -hanke päättyy 31.12.2025. Mahdollisuus hakea jatkorahoitusta avautuu lokakuussa 2025, ja kohderyhmäksi ehdotetaan lapsia ja nuoria.

Kirjasto on mukana opetuspalveluvetoisessa kuntatason lukutaidon toimenpideohjelman luomisessa (hanke).

### **Riskit tavoitteiden saavuttamisessa**

Valtionosuuksien väheneminen uhkaa Mäntsälän kansalaisopiston kurssitarjontaa, opiskelijamääriä ja kurssimaksutuottoja. Tämä edellyttää uusien toimintatapojen ja yhteistyökumppaneiden etsimistä.

Taiteen perusopetuksen lakiuudistus (voimaan 1.1.2027) voi pitkällä aikavälillä vaikuttaa kurssitarjontaan, valtionosuuksiin ja taiteen perusopetuksen järjestämisen mahdollisuuksiin Mäntsälän kansalaisopiston toimialueeseen.

Palveluverkko kaipaa tarkastelua: kirjaston tilat, monitoimitalon peruskorjaus ja nuorisotyön tilojen kunto vaativat ratkaisuja kestävän tulevaisuuden turvaamiseksi.

Kunnan rahoituksen kohdentaminen pitkäjänteisesti elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palveluihin on kriittistä. Leikkaukset vaikuttavat suoraan palveluiden laajuuteen ja laatuun.

Osaavan henkilökunnan saatavuus edellyttää tiivistä yhteistyötä henkilöstöpalveluiden kanssa, tavoitteellista osaamisen kehittämistä ja johtamista. Resurssien lisäämisen ohella tarvitaan valmiutta vastata muutoksiin nykyisellä henkilöstöllä.

### **Toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseen**

Kunnan omien toimijoiden välinen yhteisten hyvinvointi- ja osaamistavoitteiden asettaminen mahdollistaa sujuvien palvelupolkujen syntymistä kuntalaisille. Yhteisen toimintakulttuurin ja yhteisten tavoitteiden avulla resurssien kohdentaminen paranee ja tulee tuloksellisemmaksi. Palvelupolkuajattelun keskiössä on löytää kuntalaisille reittejä mm.

- perusopetuksesta matalan kynnyksen harrastustoiminnan pariin ja myös paikallisten seurojen tarjoamiin harrastuksiin,
- harrastamisen Mäntsälän mallin kautta kansalaisopiston elinikäisen oppimisen pariin,
- harrastamisen Mäntsälän mallin kautta nuorisotyön pariin,
- senioriohjausta hyödyntäen seuraa ja toimintaa ikääntyneille kunnan omien tai paikallisten järjestöjen palveluiden parista ja
- varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta ja toisen asteen opinnoista lukutaidon kehittämiseen kirjaston kanssa.

Tehostamme viestintää, jalkautumista ja viestintäalustojen kehittämistä erityisesti lasten, nuorten ja ikääntyneiden tavoittamiseksi.

Tiivistämme yhteistyötä kunnan sisällä sekä kolmannen sektorin ja hyvinvointialueen kanssa. Yhteisten hyvinvointi- ja osaamistavoitteiden asettaminen parantaa resurssien kohdentamista ja tukee sujuvien palvelupolkujen syntymistä.

Vahvistamme toimintakulttuuria luomalla kannustavan työympäristön, jossa esihenkilöt ja työyhteisö tukevat toiveikkuutta ja osallistumista. Parannamme työntekijöiden ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien tukeminen osana Lapsiystävällinen kunta -työtä on tärkeää.

Vahvistamme eri tulosyksiköiden ja -alueiden välistä koulutusyhteistyötä ja keskinäistä tuntemusta, jotta palvelut toimivat saumattomasti yhdessä.

Hyödynnämme kunnan ja alueellisia hyvinvointisuunnitelmia sekä indikaattoripohjaista vaikuttavuuden arviointia palveluiden kehittämisessä ja tuloksellisuuden mittaamisessa.

**Elinikäisen oppimisen ja  
hyvinvoinnin palvelut**

| 1 000 €                  | TP 2024 | TA 2025 | MTA 2025 | Enn 2025 | TA 2026 ltk | TS 2027 | TS 2028 | TS 2029 |
|--------------------------|---------|---------|----------|----------|-------------|---------|---------|---------|
| Toimintatuotot           | 525     | 647     | 647      | 647      | 647         | 548     | 549     | 551     |
| Toimintakulut            | -3 636  | -4 090  | -4 090   | -4 101   | -4 171      | -4 219  | -4 273  | -4 327  |
| Toimintakate             | -3 111  | -3 442  | -3 442   | -3 454   | -3 524      | -3 671  | -3 723  | -3 777  |
| Toimintakulujen muutos % |         |         |          |          | 2 %         | 1 %     | 1 %     | 1 %     |
| Toimintakatteen muutos % |         |         |          |          | 2 %         | 4 %     | 1 %     | 1 %     |

## Varhaiskasvatuspalvelut

### Tulosalueen palveluajatus ja tavoitteet

Varhaiskasvatus ja esiopetus toteuttavat lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen yhdessä huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen painopisteet toimintakautena 2025–2026 ovat uuden strategian ja hyvinvointisuunnitelman mukaisesti osallisuus, lukeminen ja pienten lasten kielen kehityksen tukeminen, leikin kehittäminen ja toiminnan laadun arviointi. Henkilöstön sairaspöissaoloihin tullaan kiinnittämään erityistä huomiota vuonna 2026 työhyvinvoinnin, toiminnan laadun ja talouden tasapainottamisen edistämiseksi.

Tavoitteena on lisätä lasten ja henkilöstön osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa, osana tätä tuetaan henkilöstön ja lasten leikkitaitojen kehittymistä seuraavien neljän vuoden aikana. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vastata lakimuutoksen vaatimaan lapsen tukeen mahdollisella resurssien lisäämisellä ja erityisvarhaiskasvatusta kehittämällä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa kehitetään ja vahvistetaan johtajuus järjestelyjä kirkastamalla varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävää sekä apulaisjohtajien kouluttamisella.

### Toimintaympäristön muutokset

Vuonna 2026 varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen toteutumiseen vaikuttavat monet vuoden 2022 ja 2025 lakimuutokset. Lisäksi varhaiskasvatuslain täsmennys henkilöstön mitoittamiseen liittyen vuonna 2021 vaikutti siten, että suhdeluvuista ei voida poiketa henkilöstöstä johtuvista syistä. Tämä on lisännyt tarvetta sijaisten ja määräaikaisten työntekijöiden palkkaamiseen.

Varhaiskasvatuslakiin tuli vuonna 2022 täsmennyksiä lapsen tukeen liittyen. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatuksessa annettavasta tuesta ja tuen toteutuksesta sekä tuen tarpeen arvioinnista sekä tuen päätöksen antamisesta. Varhaiskasvatuksessa annettava tuki tulee vahvistua lapsen yksilöllisen tuen tarpeen mukaan. Tukea vahvistettiin kolmitasoisesti (yleinen – tehostettu -

erityinen tuki). Tuki tulee toteuttaa inklusiivisesti, jolloin kasvaa paine lisätä henkilöstön määrää päiväkoteihin. Lakiuudistuksen vaikutukset ovat lisänneet tarvetta hallintoon, erityisvarhaiskasvatuksen kehittämiseksi sekä lisännyt avustajien tarvetta ryhmissä. Samaan aikaan hankerahoitus varhaiskasvatuksessa pieneni eli kunnan oma rahoitusosuus on kasvanut.

Perusopetuslain muutokset vuonna 2025 oppimisen tukeen liittyen tulevat lisäämään erityisopettajan tarvetta esiopetusryhmissä vuoden 2026 aikana. Lisäksi monimuotoisuus on lisääntynyt Mäntsälässä ja yhä useammalla lapsella on tarve suomenkielen opetukseen, tähän vastataan kieli- ja kulttuuriopettajan resurssilla varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Lapsimäärän vähentyessä kunnallisesta varhaiskasvatuksesta tullaan ensisijaisesti vähentämään Anttilan päiväkodin asiakaspaikkoja.

Kunta hakee Unicefin lapsiystävälliseen kunta-malliin mukaan. Unicefin lapsiystävällinen kuntamallin avulla edistetään kunnassa lapsen oikeuksien toteutumista jokaisen lapsen arjessa. Varhaiskasvatus koordinoi Unicefin lapsiystävällisen malliin hakeutumista ja sen valmistelua, nykytilan arvioimista ja kunnan koordinaatioryhmän kokoontumisia. Lapsiystävällisen kunta mallin edistämiseen liittyy kiinteästi mm. lapsi- ja perheasiainneuvoston työskentely ja kunnan hyvinvointisuunnitelma. Yhteistyötä tehdään eri palvelualueiden, Keusoten sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Hanketyön kustannukset kohdentuvat varhaiskasvatuksen tulosalueen alle.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen 1.3.2023 ja 1.8.2024 muutoksien myötä useamman perheen kohdalla ero kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen kustannusten välillä kasvoi merkittävästi. Yksityisen hoidon tuen kuntalisän nostopaineet eivät ole poistuneet, vaikka elokuussa 2025 nostettiin yksityisen hoidon tuen kuntalisää yksityisille toimijoille.

Henkilöstön koulutukset painottuvat vuonna 2026 Mäntsälän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen strategisten tavoitteiden mukaisesti, haastavien asiakkaiden kohtaamiseen sekä lukemisen ja leikkitaitojen edistämiseen.

## **Hankkeet**

Koulutuksellinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen hanke jatkuu yhteisenä hankkeena perusopetuksen kanssa. Tavoitteena on tasa-arvoisuuteen, yhdenvertaisuuden sekä inklusiivisen toimintakulttuurin vahvistaminen. Hankkeella edistetään oppimista, hyvinvointia, vuorovaikutusta ja lähipalveluperiaatetta sekä lapsen oikeutta välttämättömään ja riittävän varhaiseen tukeen. Lukutaito-hankkeen avulla vahvistetaan kaikenikäisten lasten kielitietoisuutta ja lukemisen valmiuksia.

### Riskit tavoitteiden saavuttamiseksi

Tulosalueen riskien hallintaan vaikuttavat merkittävästi valtion päätökset, joiden kautta toimintaan kohdistuvat muutokset tuovat yleensä kuntiin lisävelvoitteita ja sitä kautta myös todennäköisesti taloudellisia haasteita. Tulosalueen haasteena on erityisesti pätevien opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomien saatavuus. Tätä riskiä tulee hallita yhdessä henkilöstöhallinnon kanssa. Tämä vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteuttamiseen. Vuonna 2026 kunta lisää lastenhoitajien palkallisia täydennyskoulutuspäiviä varhaiskasvatuksen sosionomiksi ja opettajaksi opiskelevien kohdalla kymmenestä kahteenkymmeneen päivään ja tukee täydennyskoulutusta kymmenellä palkallisella harjoittelupäivällä.

| Varhaiskasvatuspalvelut<br>1 000 € | TP 2024 | TA 2025 | MTA 2025 | Enn 2025 | TA 2026 ltk | TS 2027 | TS 2028 | TS 2029 |
|------------------------------------|---------|---------|----------|----------|-------------|---------|---------|---------|
| Toimintatuotot                     | 706     | 666     | 666      | 693      | 692         | 693     | 693     | 694     |
| Toimintakulut                      | -16 527 | -17 944 | -17 944  | -17 583  | -18 294     | -18 532 | -18 786 | -19 055 |
| Toimintakate                       | -15 821 | -17 278 | -17 278  | -16 890  | -17 602     | -17 839 | -18 093 | -18 361 |
| Toimintakulujen muutos %           |         |         |          |          | 2 %         | 1 %     | 1 %     | 1 %     |
| Toimintakatteen muutos %           |         |         |          |          | 2 %         | 1 %     | 1 %     | 1 %     |

## Opetuspalvelut

### Tulosalueen palveluajatus ja toimintaympäristön muutokset suunnitelmakaudella

Opetuspalvelut tarjoavat laadukasta perus- ja lukio-opetusta kasvun, hyvinvoinnin ja elinikäisen oppimisen kyvyn edistämiseksi. Oppimisen, opetuksen ja oppilaitosten toimintaa ohjaa jatkuvan kehittymisen tavoite. Toiminnan keskiössä on yhdessä tekemisen kulttuurin vahvistaminen.

### Vuoden 2026 toiminnan painopisteet

Syntyvyyden alenemisen vaikutukset näkyvät vuosikymmenen loppuun mennessä erityisesti perusopetuksen vuosiluokilla 1-6. Vuosiluokkien 7-9 vaikutukset ulottuvat tulevan vuosikymmenen alkuun. Oppilasmäärän vähenemisellä on valtionosuutta vähentävä vaikutus. Samanaikaisesti valtakunnallisesti on uudistettu oppimisen tuen toteuttamista säätelevää lakia. Tällä uudistuksella on 313560 euron vaikutus vuodelle 2026. Hallitus kasvatti perusopetuksen vähimmäistuntimäärää 2–3 vuosiviikkotunnilla laajentamatta opetussuunnitelmaa. Mäntsälän paikalliseen opetussuunnitelmaan lisättiin 1.8.2025 alkaen sivistyslautakunnan päätöksellä vuosiviikkotunteja seuraavasti: vuosiluokalle 1 lisättiin yksi vuosiviikkotunti äidinkielen ja kirjallisuuden opiskeluun. Vuosiluokalla 2 lisättiin yksi vuosiviikkotunti matematiikan opiskeluun. Vuosiluokalle 3 ei vuosiviikkotuntilisäyksiä tullut, koska Mäntsälän paikallisessa opetussuunnitelmassa on valtakunnalliseen minimituntimäärään lisätty 3. luokalle 1 vuosiviikkotunti äidinkielen ja kirjallisuuden opiskeluun. Lisäys kasvattaa menoja 2 vuosiviikkotunnin verran.

Esitys keskustalueen kouluverkon tulevaisuuden ratkaisusta valmistuu syksyn 2025 aikana. Jos asiasta saadaan tehtyä päätös, opetuspalvelut edistävät osaltaan käytännön toteutusta vuoden 2026 aikana. Kouluverkkosuunnittelun keskeisenä tavoitteena on taata taloudellisesti kestävästi terveelliset turvalliset ja monipuolista oppimista tukevat tilat myös keskusta-alueella.

Opetuspalveluissa toteutetaan henkilöstösuunnittelua yhdessä koulujen rehtoreiden ja HR-palveluiden kanssa. Tavoitteena on lisätä ennakointia, jotta muutokset pystytään toteuttamaan hallitusti. Suurimmat henkilöstövaikutukset aiheutuvat oppilasmäärän vähenemisestä ja oppimisen tuen lakiuudistuksen henkilöstömitoitusluonteisesta ohjauksesta. Kartoitamme yksiköiden väliset siirtomahdollisuudet vakanssien siirtelyssä. Selvitämme lisäksi kunnan tukeman täydennyskoulutuksen mahdollisuuksia tukemaan henkilöstön sijoittumisessa toisiin tehtäviin kunnan sisällä.

Opetuspalveluiden strategian mukaisen toiminnan toteuttamista tukee opetuksen johtoryhmä, jonka rehtorijäsenet johtavat tavoitteiden ympärille rakennettuja tiimejä: digitiimi, turvallisuustiimi, hyvinvointitiimi ja oppimisen ja kielellisen tuen tiimi.

Tekoälyn laajempaa käyttöönottoa suunnitellaan aloitettavaksi vuoden 2026 aikana. Tämä tarkoittaisi lisenssien hankkimista opetushenkilöstölle laajempaan tietoturvalliseen tekoäly-ympäristöön. Myös oppilaille ja opiskelijoille tulisi hankkia lisenssit tekoäly-ympäristöön. Turvallisessa tekoäly-ympäristössä oppilaat voivat harjoitella tekoälyn turvallista ja hyödyllistä käyttöä ja se toimii myös oppimisen tukena.

Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen eri tulosalueiden välistä yhteistyötä kehitetään edelleen. Opetuspalvelut kehittävät yhdessä hyvinvointipalveluiden kanssa lasten ja nuorten kerho- ja harrastetoimintaa. Tässä yhdistetään koulujen kerhotoimintaa ja harrastamisen Mäntsälän malli. Opetuspalvelut ja varhaiskasvatus suunnittelevat yhdessä joustavaa esiopetuksesta perusopetukseen siirtymää. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteena on rakentaa lapselle eheä, johdonmukainen ja yksilöllinen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Yhteistyö perustuu lapsilähtöisyyteen, hyvinvointiin ja osallisuuteen, ja se tukee siirtymiä sekä vahvistaa oppimisen iloa ja motivaatiota.

Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn työtä jatketaan aktiivisesti. Tukena toimii kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja siihen puuttumisen toimenpideohjelma. Työtä tehdään yhdessä Nuorisotyön kanssa. KiVa-koulu, Verso, Someturva ja K0- toimivat menetelminä koulujen arjessa.

Lukutaitotyöhön panostetaan Mäntsälän kouluilla. Lukutaitohanke jatkuu vuonna 2026. Hankkeen puitteissa pyritään rakentamaan käytäntöjä kielitietoisen opettamisen ja lukutaitotyön tekemiseen koulujen arjessa.

Mäntsälän lukiossa alkoi 1.8.2025 talous ja sijoittaminen suuntautumisvaihtoehto. Mäntsälän lukion vetovoimaa pyritään säilyttämään ja entisestään kehittämään. Kaksoistutkinnon suorittamisen varmistamiseksi lukiossa aletaan todennäköisesti tarjota aikuislinjaa kaksoistutkintoa suorittaville neljännen vuoden opiskelijoille.

### Toimintaympäristön muutokset suunnitelmakaudella

Keskusta-alueen palveluverkon ratkaisut vaikuttavat mahdollisesti palvelutuotantoon. Oppimisen tuen lakiuudistus vaikuttaa toiminnan rakenteisiin ja toimintakulttuuriin. Tekoälyn vaikutukset oppimiseen, oppimisen ja työntekemisen tukeen on huomioitava arjen toiminnassa. Mäntsälän on edelleen vahvistettava kuvaansa hyvänä työn tekemisen paikkana. Tällä on suora vaikutus henkilöstön sitoutumiseen Mäntsälänä työntantajana. Tietyissä ammattiryhmissä henkilöstön saatavuus on haasteena ja tähän tulee aktiivisesti pohtia toimenpiteitä.

### Opetuspalveluiden toimintaa kehittäviä hankkeita

Keskeisiä valtionavustuksella kehitettäviä kohteita ovat koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen, kerhotoiminta, sekä luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistävät toimenpiteet.

### Riskit tavoitteiden saavuttamisessa

Suurimmat riskit opetuspalveluiden liittyvät kouluverkkoselvityksen päätöksen teon etenemiseen. Keskusta-alueella tilat ovat riittämättömät ja käytössä on paljon huonokuntoisia väistötiloja. Palveluverkon rakenne ei ole taloudellisesti kestävä. Jos päätöksenteko ei etene keskusta-alueen kouluverkko selvityksen osalta, opetuspalvelut kohtaa lyhyelle aikavälillä toiminnallisia ja taloudellisia haasteita.

Oppimisen tuen lakiuudistus vaatii toimintakulttuurillisia muutoksia. Jos henkilöstö ei sitoudu uuden lain mukaiseen toimintaan, kohtaamme haasteita arjen toiminnassa ja oppilaiden tuen toteutumisessa. Lakiuudistuksen kaikkia yksityiskohtia ei ole tehty loppuun asti ja tässä painottuu paikallinen vastuu toiminnan ohjaamisessa ja linjaamisessa. Tämä hankaloittaa osittain myös henkilöstön sitoutumista lain mukaiseen toimintaan.

| Opetuspalvelut<br>1 000 € | TP 2024 | TA 2025 | MTA 2025 | Enn 2025 | TA 2026 ltk | TS 2027 | TS 2028 | TS 2029 |
|---------------------------|---------|---------|----------|----------|-------------|---------|---------|---------|
| Toimintatuotot            | 2 119   | 2 352   | 2 352    | 2 099    | 2 225       | 2 241   | 2 257   | 2 273   |
| Toimintakulut             | -34 887 | -36 014 | -36 014  | -36 193  | -37 861     | -38 181 | -38 739 | -39 304 |
| Toimintakate              | -32 768 | -33 662 | -33 662  | -34 094  | -35 635     | -35 940 | -36 482 | -37 031 |
| Toimintakulujen muutos %  |         |         |          |          | 5 %         | 1 %     | 1 %     | 1 %     |
| Toimintakatteen muutos %  |         |         |          |          | 6 %         | 1 %     | 2 %     | 2 %     |

## Investoinnit

| Investoinnit                                       | TA LTK<br>2026 | TS<br>2027 | TS<br>2028 | TA<br>2029 |
|----------------------------------------------------|----------------|------------|------------|------------|
| <b>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</b>          |                |            |            |            |
| Irtain omaisuus                                    |                |            |            |            |
| Tilojen kalustaminen                               |                |            |            |            |
| Opetussuunnitelman mukainen kalustaminen           | -55 000        | -55 000    | -55 000    | -55 000    |
| Opetusvälineistön uudistaminen                     | -30 000        |            |            |            |
| Monitoimitalon kuntosali, painoharjoittelulaitteet | -60 000        |            |            |            |
| Kansalaisopiston opetuskaluston uusiminen          | -15 000        |            |            |            |
| Irtain omaisuus yhteensä                           | -160 000       | -55 000    | -55 000    | -55 000    |
| Aineeton käyttöomaisuus                            |                |            |            |            |
| Aineeton käyttöomaisuus yhteensä                   |                |            |            |            |
| <b>Sivistyslautakunta yhteensä</b>                 | -160 000       | -55 000    | -55 000    | -55 000    |
|                                                    | -160 000       | -55 000    | -55 000    | -55 000    |

Opetuspalveluiden tulosalueelle investointeihin on varattu vuonna 2026 rahaa opetussuunnitelman mukaiseen kalustamiseen (55 000 euroa) sekä opetusvälineistön uudistamiseen (30 000 euroa).

Hyvinvoinnin ja elinikäisen oppimisen tulosalueen investointiesitykset ovat monitoimitalon kuntosalilaitteiden uusiminen (60 000 €) ja kansalaisopiston opetusvälineistön uusiminen (15 000 €).